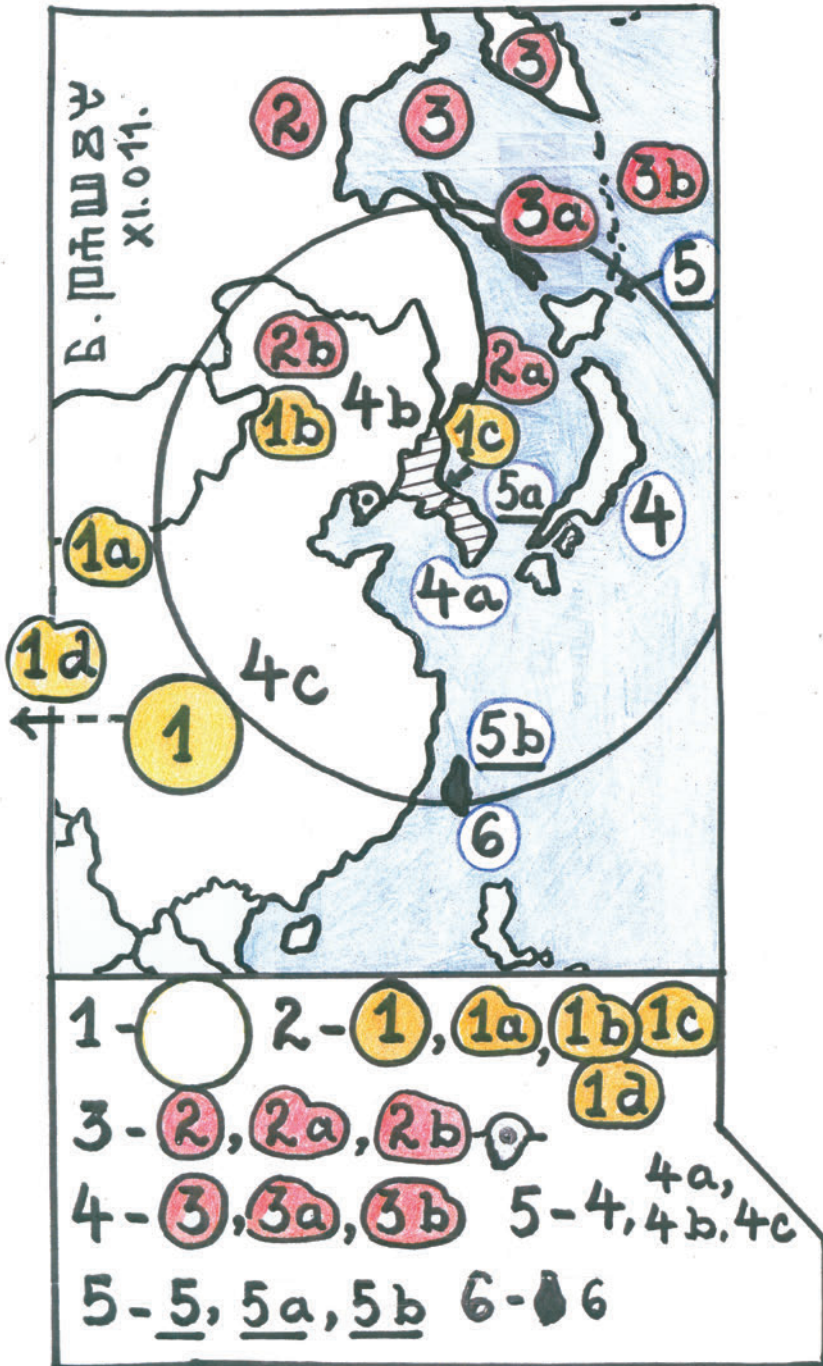

PRILOZI RAŠČLAMBI POLOŽAJNOSTI

RADOVAN PAVIĆ

Sl. 1. Osnovni sadržaji na kojima se temelji pojam dalekoistočnog Balkana

LEGENDA uz sl. 1.

U svakom tretiranju geografske znanosti koje bi htjelo da ga uvažava na razini jednog teorijskog pristupa – nužno je uključivanje triju vidova koji se nalaze u samim temeljima geografije i bez kojih ona – kao znanost – zapravo i ne može opstojati, a ti su temelji prvo riječ je o prostoru/prostornosti/protežitosti/oprostorenju, drugo o položajnosti, dakle smještaju i položaju tj. prostornim odnosima i treće o fizičko-geografskom i geografskom determinizmu koji bi trebao ili ne (ili čak i ne bi smio) imati određujuće značenje. U navedenoj trijadi (prostor-položajnost-determinizam) elementi položajnosti sa shvaćanjem prostornih odnosa očito su najizraženiji i najdojmljiviji i pružaju izuzetno bogate mogućnosti za geografsko razumijevanje stvarnosti i zato elementima položajnosti treba posvetiti punu pažnju što naročito dolazi do izražaja u sintetičkoj, dakle regionalnoj geografiji. Osobine i utjecaji položajnosti pri tome su jedno od najvažnijih poglavlja (koja mogu postojati i sama za sebe) i nipošto se ne apsolviraju nemuštim i nemoćnim deskripcijama u stilu „gdje se što nalazi i koje more koga oplakuje“ (Ah!), nego imaju kauzalno/posljedično značenje u jednom istinskom i specifičnom upoznavanju stvarnosti. Pri tome je posebno važno naglasiti kako svaka raščlamba položajnosti – moguća je tek primjenom zemljovida koji nisu nikakva ilustracija i dopuna teksta, nego sve ima najbitniji karakter merituma. U to se lako može uvjeriti uvidom u nekoliko navedenih primjera. Posebno treba uočiti i dosta proširene legende, koje imaju (ili bi barem trebale imati) i šire analitičko značenje. To za sada nije uvijek slučaj, ali je tendencija jasna i ona će se razvijati.

Osnovni sadržaji na kojima se temelji pojam dalekoistočnog Balkana. Središte tog prostora je Korejski poluotok.

Gledajući povijesno-geografski, u svijetu postoje zapravo četiri Balkana: *prvo*, onaj klasični europsko-azijsko-afrički, zatim *drugo*-baltički, *treće*-srednjoazijski Balkan i najzad-*četvrto*-onaj dalekoistočni Balkan. Svi oni imaju jednu zajedničku osobinu: složenost/raznolikost veličinski malih i srednjih naroda lociranih između jačih sila koje teže ne samo prema tim prostorima u užem smislu, nego i kao tranzitnim pravcima za ostvarenje nekih dalekosežnijih strategema u kojima dominira rječnik interesnih područja i osvajalačkog rata, bez obzira na sudbinske nesreće koje je povijest namijenila onim manjima i slabijima lociranim u međuprostorima između velikih.

1 - **Čvorišni geopolitički prostor** Dalekog istoka (Dalistok) s težištem i središtem na Korejskom poluotoku.

2 – (1) – **Kinesko životno žarište** s političko-teritorijalnim interesnim područjima (Vanjskoj i Unutrašnjoj Mongoliji-1a, Mandžuriji-1b, Koreji-1c- i zapadu (1d-Tibet i Xinijang)

3 – (2) – **Ruska interesna područja** prema obalnom Dalekom istoku i sa što naglašenijim prodorom prema jugu (2a-Vladivostok i Primorski kraj, 2b-Mandžurija i poluotok Liaotung, danas sa gradom Lū-ta (nekada Port Arthur i Talien). Za noviju povijest Port Arthura važni su ruski zakup od 1898. god. i japanska okupacija od 1905. do 1945. god.

4 – (3) – **Nastojanja Rusije** da se potpuno ostvari na obalama Ohotskog mora, u čemu se javljaju i prijeporna područja (3a – Sahalin, 3b – Kurilsko otočje, ?)

5 – (4) – **Japansko interesno područje:** korejski most (4a), zatim Mandžurija (4b), Prava Kina (4c)

Prijeporni otoci (5) tzv. „4 otoka“ na krajnjem jugu Kurilskog niza, koji su predmet spora Ruske Federacije i Japana

5a – otočići Dokdo/Takashima, pod upravom Južne Koreje, uz polaganje prava od strane Japana

5b – otočje Senkaku shoto pod upravom Japana, na koji polažu prava Tajvan i Kina

6 – (6) – **Problem Tajvana** koji se ne tiče samo odnosa kontinentalne i otočne Kine, nego na najbitniji način i na SAD, pri čemu je jasno da nikakav vojni sukob u spomenutom trokutu nije moguć, što znači da NR Kina dugoročno ima velike političke prednosti.

LEGENDA uz sl. 2.

Vidovi povijesnih položajnosti na Dalistoku

1 – **Prostor Prave/tradicionalne, dakle one najgušće naseljene i agrarne Kine** (shematizirano), koja je do 1949. god. bila izložena snažnim i uspješnim utjecajima sa strane, kada se periferija ponekad uspjela nametnuti čitavoj Kini (mongolska dinastija Yuan (1271.-1368.) i dinastija Mandžu (1644.-1911.).

2 – **M – Po svom položaju i životnim mogućnostima, Mandžurija** je najvažniji tradicionalni povijesni međuprostor dalekoistočnog Balkana između triju interesa: a) kineskog, b) ruskog i c) japanskog. Međutim, Mandžurija nije samo objekt interesa sa strane, nego i središte jake i uspješne povijesne političke volje, što znači: iako je na periferiji i Rusije i Prave Kine i Japana, važan je posebni politogenetski čimbenik i subjekt na Dalistoku, koji je određeno vrijeme i vladao čitavom Kinom (dinastija Mandžu). U vrijeme japanske marionetske tvorevine Mandžu Kuo (1932.-1945.), Mandžurija se industrijski izuzetno razvila i danas je jedan od industrijski najvažnijih dijelova Kine

3 – **Mongolija kao dio tradicionalnog tamponskog prostora** između russtva (R) i hanstva (H), što je bitno pridonijelo da se dvije gigantske političke volje u Aziji nisu vojno sukobljavale u procesima vlastitog teritorijalnog širenja – Rusije prema istoku, Kine prema zapadu.

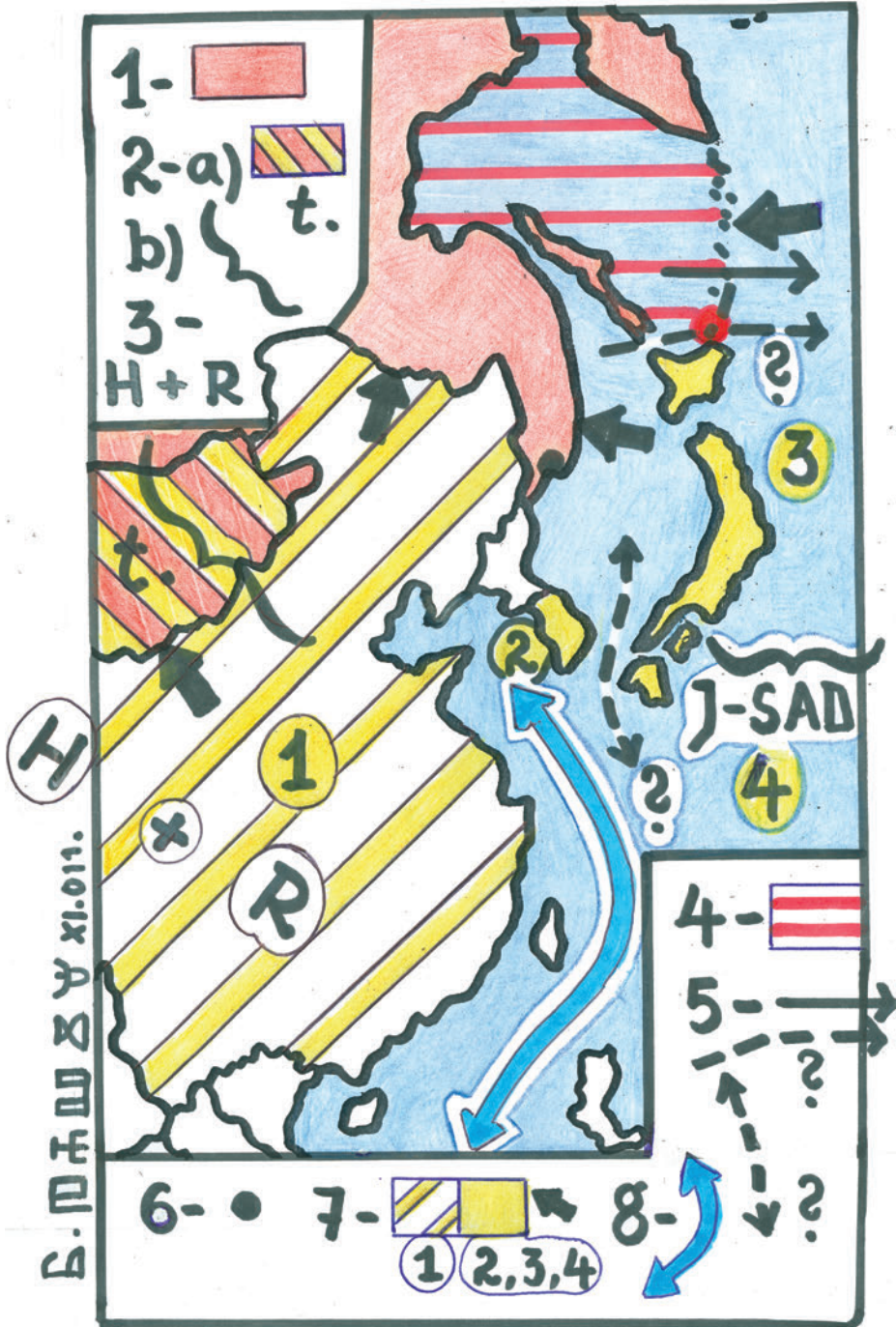
4 – **Interes Rusije u 19./20. st.** da što više prodre na južna primorska pročelja u težnji uspostavljanja pogodne luke na što toplijim morima (Vladivostok i poluotok Liaotung). Luka Vladivostok (oko 43°N) zimi se zamrzava, ali je uz pomoć ledolomaca promet moguć čitavu godinu (a zamislite da se zimi zamrzavaju Vis ili Pelješac!).

5 – **Korejski poluotok** kao glavno središte i težište dalekoistočnog Balkana, barem između moći triju protagonista – Kine, Rusije i Japana, ali bez dovoljne vlastite snage da bi povijesno bio nešto više od objekta u dalekoistočnim međunarodnim odnosima.

6 – **Položaj Korejskog poluotoka s mostnom i prijelaznom funkcijom**, bilo u odnosu kopnene Azije prema Japanu, bilo Japana prema azijskom kopnu. U pokušaju osvajanja Kine, Korejski je poluotok za Japan odigrao bitnu ulogu, i to kao veza Japana s Mandžurijom, i Pravom Kinom, i zatim, kao baza i zaleđe za osvajanje na azijskom kopnu.

7 – **Željeznički interesi kao bitan oblik gospodarskog i političkog prodora** svode se za Rusiju na tri cilja: 1) Osigurati najkraću vezu Sibira s Vladivostokom (1 – Istočnokineska željeznica), 2) osigurati izlaz na poluotok Liaotung/Port Arthur i Dairen) i 3) Osigurati vezu s Vladivostokom preko vlastitog, tj. ruskog teritorija. Godine 1898. Rusija dobiva od Kine pravo da željezničkom prugom spoji poluotok Liaotung s Istočnokineskom željeznicom (dakle, do Harbina), godine 1903. dovršena je ta Južna mandžurska željeznica, kao najvažnija u Mandžuriji, koja je otvara moru i povezuje s Pekingom.

U skladu s japanskim osvajalačkim ciljevima, željeznice su imale bitno značenje i zbog gospodarske eksploatacije, i zbog činjenice da su otvarale put za Peking (pod japanskom okupacijom 1937.-1945.), a time i za ostalu Kinu.

Sl. 3. Položajnost i geostrateški odnosi na Dalistoku poslije 2. svj. rata.

LEGENDA uz sl. 3.

Položajnost i geostrateški odnosi na Dalistoku poslije 2. svj. rata.

1 – **SSSR/Ruska Federacija**, za razliku od baltičkog, kavkaskog i srednjoazijskog prostora, Rusija 1991. god. nije na Dalistoku doživjela nikakve teritorijalne gubitke, nego je i dalje u svojevrsnom ofenzivnom položaju, jer na krajnjem jugu Kurila čvrsto drži tzv. „4 otoka“, na koja polaže pravo i Japan.

2 – a) **Mongolija** s tradicionalnom, ali i današnjom tamponskom ulogom između russtva i hanstva

– b) važno je pri tome uočiti da zbog sve povoljnijih odnosa u trokutu Ruska Federacija-Mongolija-Kina – Mongolija može sve više preuzimati novu tranzitnu ulogu (energetski cjevovodi) kao dodatak funkciji stare željezničke povezanosti (iz 1950-ih godina) na najkraćoj vezi ruske Transsibirske željeznice do Pekinga.

3 – **H + R – Posebna je (jedinstvena) prednost Kine u globalnim geostrateškim odnosima** da ona participira i u dubokom Heartlandu i na otvorenom Rimlandu, što joj omogućava izolaciju kada je to potrebno, ali i participaciju na svjetskom moru. Naravno, prednosti lokacije u Heartlandu nisu apsolutne, jer dio tog istog Heartlanda zauzima i Ruska Federacija.

4 – **Akvatorij Ohotskog mora** koje praktički predstavlja „rusko jezero“, što ima veliko obrambeno značenje, pogotovo ako se uoči i ruski Heartland (posebice „zemlja Lene“) u zaleđu.

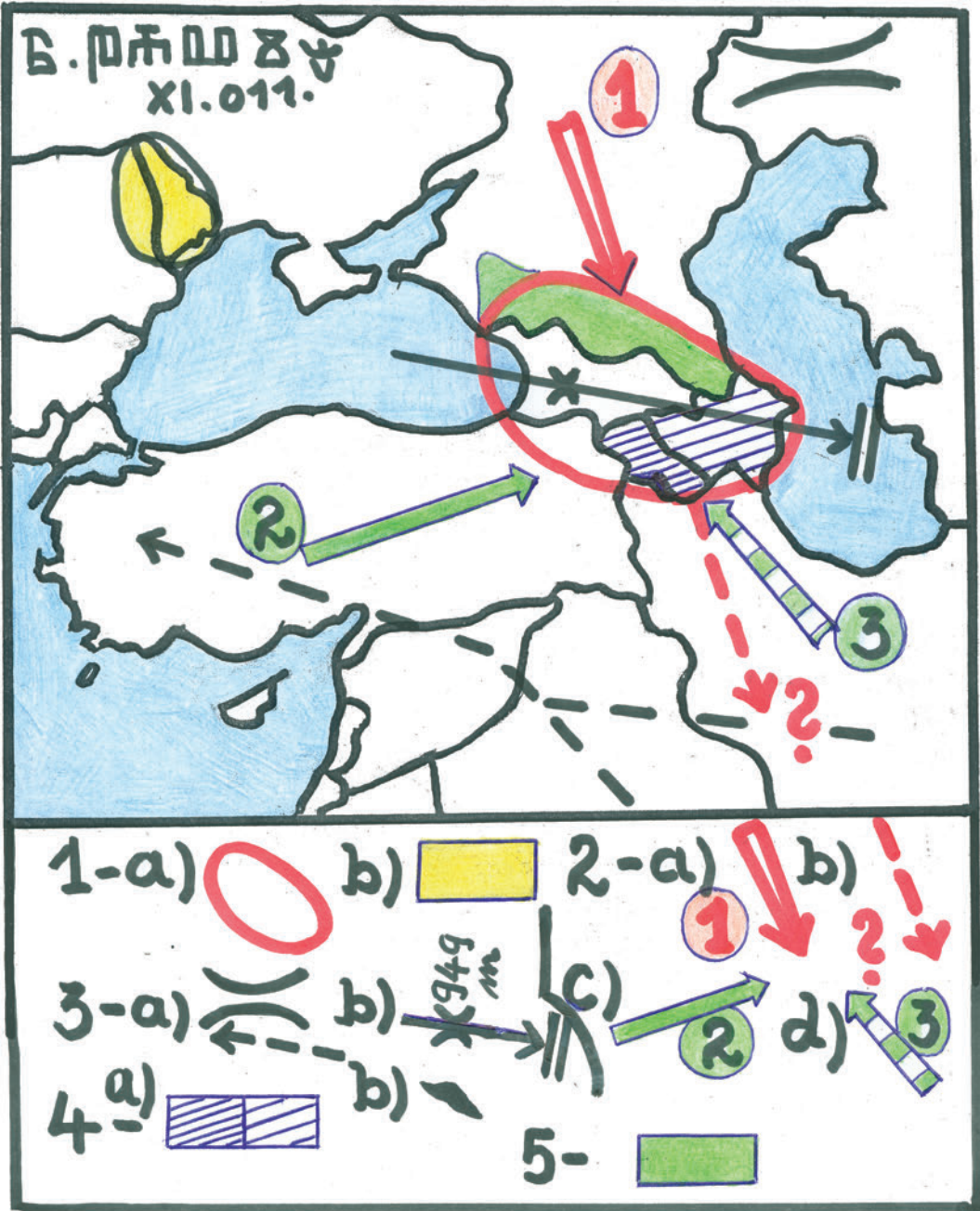
5 – **Jedan od posebnih problema geostrategije položaj SSSR-a/Ruska Federacija** jest i činjenica zatvorenosti obalnih mora prema debelom moru. Istina, to ne vrijedi za Ohotsko more, jer Rusija raspolaže svim relevantnim vezama za otvoreno more, ali vrijedi za Japansko more kao poluzatvoreno more iz kojeg postoje dva glavna izlaza – onaj između Sahalina i Japana (prolaz La Perouse) i onaj između Južne Koreje i Japana (povijesno čuveni Tsushima prolaz), što znači da u oba prolaza uvelike dominira Japan.

6 – **Vladivostok (iz 1860. god.)** kao najvažnije rusko životno i geostrateško uporište Rusije na Dalistoku. Važno je naglasiti da se susjedna luka Nahodka ne zamrzava.

7 – **(1 – 4) – Države okruženja oko Rusije.** U to okruženje valja ubrojiti i NR Kinu, iako se ona ne može promatrati u kontekstu političkog i geostrateškog Zapada. Također, tu valja ubrojiti i SAD, zbog njezinog obrambenog saveza s Japanom.

8 – Nužnost da NR Kina osigura pristupni plovni put prema Indiku (Perzijski zaljev) i Sueskom kanalu, što znači da ona jačanjem svoje flote danas ulazi u razdoblje neomahanizma i u akvatoriju kineskih mora, i u akvatoriju Indijskog oceana, pri čemu se ne smije zaboraviti da Kina ima ostvaren i cestovni i kopneni most preko svog dalekog zapada do pakistanske luke Gwadar, koja postaje važno kinesko pomorsko uporište na Indiku.

Naravno, ovaj kineski neomahanizam ima dvostruki karakter: on objektivno odgovara jednoj životnoj potrebi, ali ujedno i ima i prestižno/kompenzacijsko značenje kojim Kina želi upotpuniti svoj puni državnički profil na razini jedne regionalne sile, što znači da mora raspolagati i moćnom flotom, baš kao što se mora afirmirati i u svemiru.

Sl. 4. Položajnost kavkaskе prevlake

LEGENDA uz sl. 4.

Položajnost kavkaske prevlake. U skladu s najširoom fizičko-geografskom definicijom – Kavkazija (a posebno njezina središnja dvojna udolina Rioni-Kura, povezana Suramskim prijevojem, 949m) predstavlja europsko-azijsku prevlaku dugu između Poti-a na Sredozemlju i ušća Kure/ Aragve (oko 760km). U Europi postoje još samo dvije tako izrazite prevlake, tj. ona Finski zaljev-Bijelo more, i ona sjeverni Jadran-Ligursko more.

Navedenu položajnost kavkaske prevlake treba uvijek promatrati u kontekstu barem 5 vidova: *prvo*, Kavkazija je europsko-azijski, prvenstveno geopolitički prostor, što znači položaj među jačima i brojnijima s posljedicom trpljenja osvajalaštva, zatim, *drugo*, ona nikada nije bila važnije ni križište, a niti tranzitni prostor, ali koja to sve više postaje zbog tranzita energenata. *Treće* – posljedica lokacije u međuprostoru jest dodirni položaj između perzijske, osmanlijske i ruske moći, pri čemu se, *četvrto*, periferičnost lokacije u odnosu na spomenuta žarišta ne smije povezivati ni s kakvim osobinama koje se s periferičnošću obično povezuju (zapuštenost, izolacija, nevažnost za šire životne tokove...). Naprotiv, Kavkazija je uvijek bila dragocjeno životno žarište, koje je logično moralo povlačiti okolne političke volje i osvajalačke ambicije. I najzad – *peto* – po spomenutim osobinama, Kavkazija bi se mogla nazvati i *europsko-azijski Balkan*, što je, međutim, samo zavodljiva prisposoba bez jednog od glavnih utemeljenja balkanizacije, a ono se sastoji u tome da se strani interesi ne ograničavaju samo na neki određeni prostor, nego da se preko njega otvaraju putevi za daleko šire strategeme, kao što je to slučaj s europskim klasičnim (južnim) Balkanom preko kojeg su Osmanlije težili prema Mitteleuropi, a Austro-Ugarska/Njemačka prema Bliskom istoku, i Njemačka na baltičkom Balkanu (sjeverni Balkan), koja je preko Poljske težila prema dubinama Rusije.

1 – a) **Pojam Kavkazije** odnosi se na svojevrsnu cjelovitost koju čine: 1) sjevernija Cis-kavkazija/Predkavkazije, do glavnog bila Velikog Kavkaza, zatim, 2) južnija Transkavkazija (Zakavkazje), sa središnjom udolinom Rioni-Kura i Malim Kavkazom, i konačno 3) današnja Armenija jugoistočno od Malog Kavkaza i na sjeveroistoku Turske (s Araratom, 5156m)

– b) područje Kavkazije ujedno predstavlja i europsko-azijski međuprostor kao što su onaj finski, poljski, belgijsko/nizozemski, švicarski i balkanski, čemu treba dodati i onaj Moldavije/Besarabije

Osobitosti međuprostora uvijek je važno naglašavati onda kada se oni nalaze među jačima, kada imaju vrijednost i važnost sami po sebi, i kada su na putu nečijih velikih strategema, a to sve vrijedi za Kavkaziju.

2 – **Povijesni osvajalački pritisci spram Kavkazije** - među tim pritiscima Rusija je imala najviše uspjeha. Međutim, Kavkazija nije mogla ostati trajna ruska stečevina, jer Rusi i unatoč znatnog udjela u stanovništvu, nisu postali etnički većina, a jedino to može biti valjani temelj za stalno stjecanje teritorija – zato je Rusija osim Kavkazije morala izgubiti i dio Baltika i dio centralne Azije. Raspadom SSSR-a konačno je dovršen proces nestanka globalnog kolonijalnog sustava, jer su i baltičke republike i dio centralne Azije i Kavkazija zapravo bili ruske kolonije, i to u kategoriji *teritorijalno kontinuiranih kolonija*. Za razumijevanje stranih pritisaka na Kavkaziju valja uočiti nekoliko osobitosti: *prvo*, Kavkazija je periferija, i za Rusiju, i za Tursku, i za Iran – njihove životne jezgre i težišta su relativno udaljeni, dakle i posve sneruke. *Drugo* – Kavkazija je i sama po sebi i prirodoslovna i etnička i politigenetska prepreka koju se, istina, može osvajati, pacificirati i njima neko vrijeme vladati, ali se od nje ne može napraviti ni Rusiju, ni Tursku, a niti Perziju. I – *treće* – onda kada se taj prostor savlada, preko njega ostaju jake državnosti, jaki etnikumi i političke volje, i zato Rusi zbog Osmanlija, Kurda i Iranaca nisu mogli dalje na jug, a Osmanlije i Iran nisu mogli preko Kavkaza u beskraj ruskih nizina na sjeveru, i to preko islamske zone u Predkavkaziji (osim toga, Kavkaz i njegov sjever nisu za Osmanlije glavni osvajalački cilj, nego su to najprije Mitteleuropa, zatim Italija, čemu treba dodati i to da je Kavkazija ipak samo relativno daleka periferija.

a) (1) Interes Rusije (Moskovija) za Kavkaz je davnašnji (Ivan Grozni u 16. st.): treba osigurati trgovačke veze, naći saveznika protiv nomadskih plemena prema Crnom/Azovskom moru, kontrolirati taj prostor prema Osmanlijama i Perziji. Glavnina ruskih interesa datira iz razdoblja

1812.-1860. god.: Rusija se najprije riješila Napoleonove opasnosti i do 1860. god. je (nominalno) osvojila i pacificirala Kavkaz, ali

b) nije uspjela širiti se prema jugu (topla mora-Perzijski zaljev i Indija)

c) (2) za Osmanlije, Kavkazija je periferija i nije na pravcu njihovih glavnih osvajačkih interesa,

d) za Perziju (3) – Kavkazija je ipak preveliki zalogaj

3 – a) **Geoprometni položaj.** Položaj Kavkazije u odnosu na geoprometne osobine tj. veze istočne i jugoistočne Europe s istokom nije najpovoljniji, i to iz dvaju razloga: a) za veze zapad-istok oduvijek su bila važnija Vrata naroda, kao i pravac Perzija-Plodni polumjesec-Mala Azija

– b) preko središnje Kavkazije i Suramskog prijevoja (949m), između porječja Rioni-Kura, najkraća veza Crnog mora i Kaspijskog jezera prema istoku nema adekvatnog prometnog nastavka zbog prečage Kaspijskog jezera, a osim toga, tim se pravcem zapravo nema kuda stići, jer je Indija predaleko, dok se na putu nalaze važne politogenetske jezgre i tvorevine.

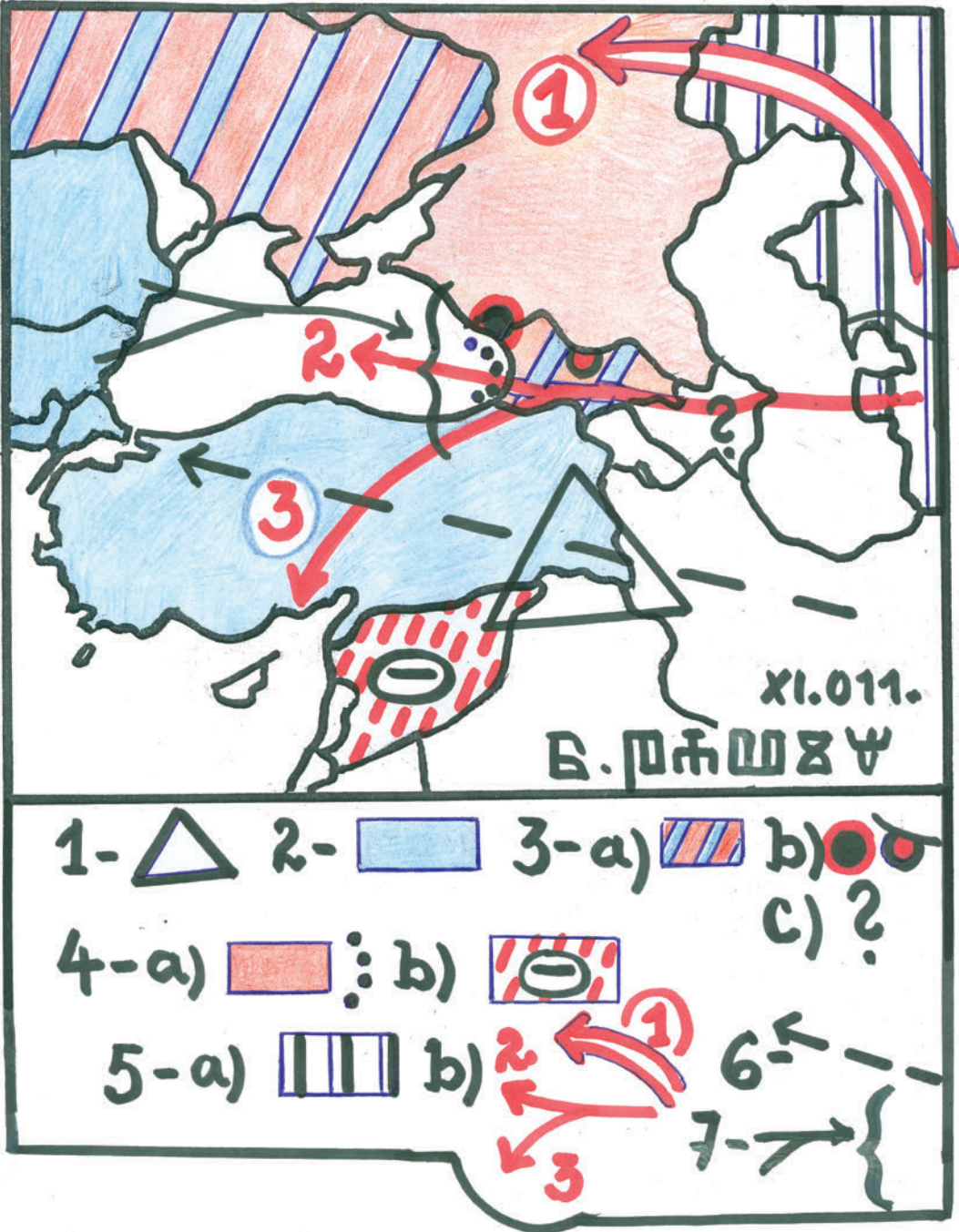
Relativno malo geoprometno značenje kavkasko prevlake vidi se i po tome što i na Crnom moru i na Kaspijskom jezeru ne postoje veliki i važni gradovi koji bi se razvili na osnovici prometnih funkcija. Istina, postoji Baku, ali njegovo značenje nije vezano za promet i luku, nego uz energente.

4 – a) **Za ocjenu položajnosti pojedinih dijelova unutar Kavkazije** važne su dvije značajke: prvo, i Armenija i Azerbajdžan su LLC zemlje (Land Locked Countries), i drugo,

– b) teritorij Azerbajdžana nije kontinuiran, jer se područje Nahičevanj nalazi izdvojeno, tj. odijeljeno Armenijom. U odnosu na značajku kontinentalne zatvorenosti, slučaj Armenije je posebno težak, i to iz dvaju razloga: ponajprije, Armenija ima dosta loše odnose sa Turskom (pri čemu se stalno vuče pitanje turskog genocida nad Armencima iz 1915. god. s 1,5 mil. žrtava), tako da jedina povoljnija luka ostaje Batumi u Gruziji, dok je uključivanje u kaspijske životne tokove otežano zbog armensko-azerbajdžanskog problema oko Nagornog Karabaha.

5 – **Položaj potencijalnog predkavkaskog emirata**, (dakle, islamskog uz iznimku Oseta). Na sudbinu te pretpostavljene teokratske tvorevine (između, uključno, Adigeje na zapadu i Dagestane na istoku) mogu utjecati i čimbenici položajnosti. Tako u vrijeme SSSR-a ta zona nije imala granični značaj, ali do graničnosti dolazi s raspadom SSSR-a 1991. god., zbog čega se ostvaruje islamski dodir potencijalnog emirata s islamskim Azerbajdžanom (i Iranom), dok se u isto vrijeme radi o istovrsnom azerskom etnikumu, što se u kavkaskim odnosima ne smije zanemariti.

Sl. 5. Kavkazija: Geostrategija poslije prestanka hladnog rata

LEGENDA uz sl. 5.

Kavkazija: Geostrategija poslije prestanka hladnog rata

1 – **Kavkaski trokut** – problem nove državnosti kao stalnica koja ne ovisi o drugim geostratičkim sadržajima i promjenama u svezi prestanka hladnog rata. Iako je taj problem vrlo težak i uključuje krajnji dezinteresman i pristanak na nepravdu od strane Velikog svijeta, iako je lociran u dijelu Blistoka/Sredistoka, kurdski problem ipak nije nešto što bi bitno utjecalo na šire međunarodne odnose, nego ostaje unutrašnje pitanje triju država: Turske, Irana i Iraka i njihovih međusobnih odnosa, ukratko rečeno, kurdski problem nema šire međunarodno značenje, nego je nešto što je tu i što traje, ali bez bilo čijeg angažmana koji bi vodio pravednom rješenju. Zato se taj problem ne može uključiti u onaj kumulativni niz drugih problema na Bliskom i Srednjem istoku koji dijelom jesu i globalni problemi. Pri tome treba naglasiti i izoliranost tog problema koji bi svojim savezništvima/podrškama značio nešto u globalnim odnosima. Zato kurdski problem treba na određeni način rangirati: na prvom je mjestu u narečenom prostoru izraelsko-palestinski problem, za državnost Kurdistanu još nije došlo vrijeme (iako u Iraku postoje više nego povoljne naznake i rješenja), geopolitički položaj Kurdistanu, dakle, zapravo i nije nešto što bi trebalo razmatrati u okviru pitanja položajnosti i Kavkazije i neposrednog susjedstva, dok se o problemu Baludže uopće i ne govori: oni čak kao problem još nisu niti poznati niti priznati.

2 – **Stare države članice NATO pakta** (Turska od 1952. god.) u funkciji okruženja SSSR-a i Ruske Federacije.

3 – a) **Ofenzivni NATO**. U svom širenju prema Istoku NATO ima još dva neostvarena cilja: prvi je pokušaj proširenja na Ukrajinu, što se od početka 2010. god. čini neostvarivim zbog novih povoljnih odnosa Ukrajine i Ruske Federacije. Isto vrijedi i za Gruziju koja je još

– b) u većoj mjeri uključena u rusko interesno geostrateško područje (ruski prodor u Abhaziju i južnu Osetiju)

– c) – (?) – Za sam NATO, Gruzija bi zbog svog položaja bila potrebna u smislu upotpunjavanja okruženja Ruske Federacije Zapadom, što isto tako vrijedi i za Azerbajdžan (?). Imajući sve to u vidu, treba podsjetiti da i Ukrajina i Gruzija (logično i Azerbajdžan) za Rusku Federaciju danas predstavljaju Blisko inozemstvo, tj. prostor u kojem Ruska Federacije ponovno želi uspostaviti interese i koristi za Rusiju.

4 – a) **Teritorij Ruske Federacije** koja gubitkom Gruzije gubi dio Crnomorskog proćelja, što isto tako vrijedi i u odnosu na Ukrajinu, iako je Ruska Federacija u novije vrijeme svoju prisutnost na Crnom moru bitno ojaćala.

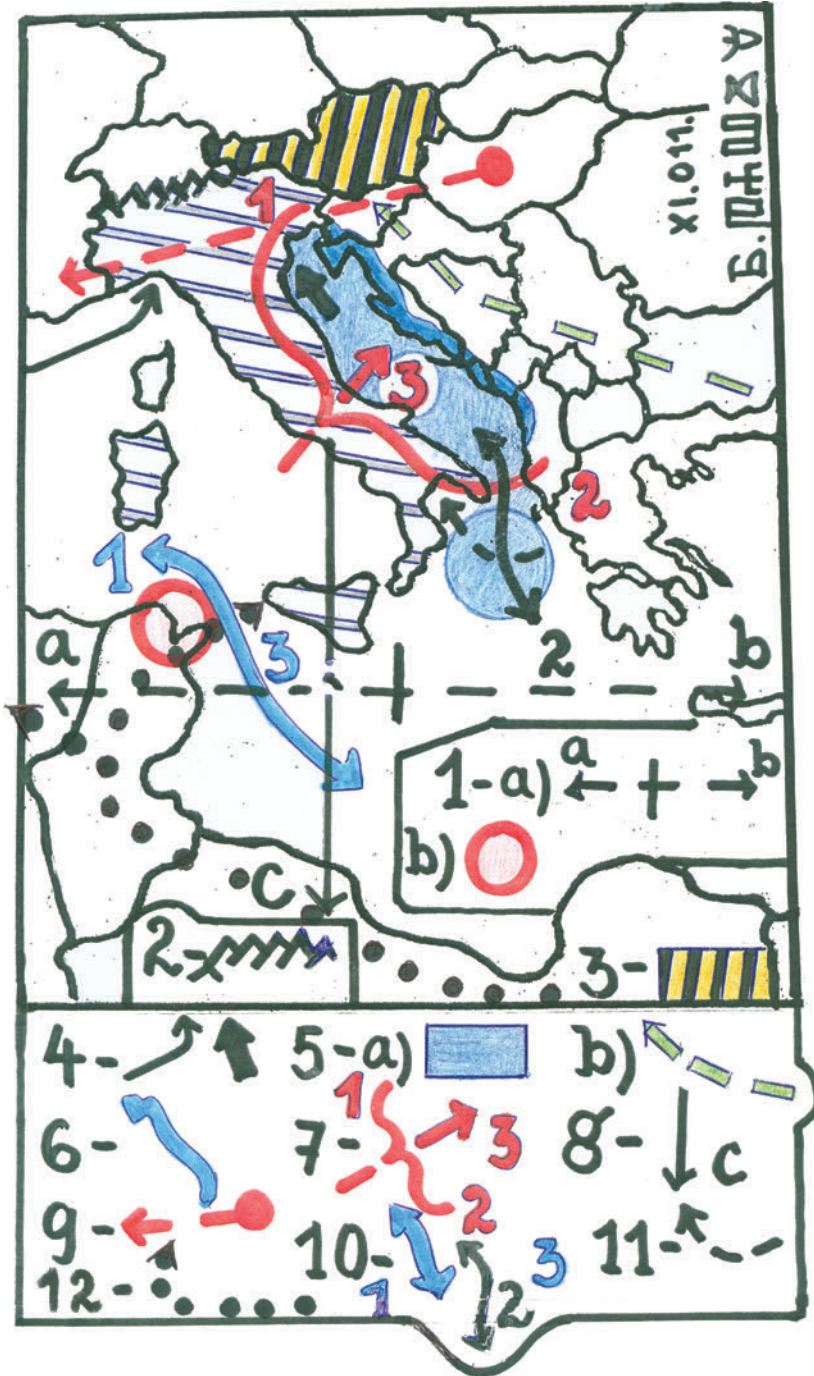
5 – **Kavkazija nije nikada imala bitnije tranzitno znaćenje**, ni u smislu povezivanja zapad-istok, kao niti sjever-jug (iako za povezanost zapad-istok postoje povoljne fizićko-geografske mogućnosti). Međutim, ta se situacija djelomićno bitno mijenja, jer položaj Kavkazije dobiva novo znaćenje u svezi s energentskim tranzitom iz azijskog Balkana na europski Zapad.

a) dio područja tzv. „5 država“ (nekadašnje sovjetske republike u tzv. centralnoj Aziji), koje su važan svjetski izvoznik energenata

b) s tri važna izvozna pravca prema Zapadu (novi izvozni pravac prema Kini nije relevantan u kontekstu razmatranja položajnosti Kavkazije): 1) izvozni pravac preko Rusije, 2) i 3) izvozni pravci koji zaobilaze Rusiju (do gruzijske obale na Crnom moru i turske luke Ceyhan na otvorenom Sredozemlju). I sve dok se ne uspostavi odgovarajuća cjevovodna povezanost „5 država“ s Bakuom, Ruska Federacija ostaje glavni tranzitni prostor za energente namijenjene Zapadu. Za Transkavkaziju nastupa, dakle, novo doba, a sve u svezi njezine položajnosti.

6 – S obzirom da se **na europskom Zapadu stalno govori o mogućoj iranskoj nuklearnoj ugrozi**, važno je naglasiti da se Kavkazija nalazi izvan područja mogućih putanja iranskih raketa

7 – **U novije doba geostrateški važno zapadnjaćko proćelje** (Gruzija, Turska, Azerbajdžan), koje ujedno predstavlja i prava vrata za azijski Balkan (pozadinsku bazu tog područja čine Rumunjska i Bugarska).

Sl. 6. Položaj Apeninskog poluotoka/Italije

LEGENDA uz sl. 6.

Položaj Apeninskog poluotoka/Italije

Položajnost Apeninskog poluotoka/Italije odlikuje se s nekoliko zaista bitnih specifičnosti:

I. Talijanske zemlje, sve do pojave Italije u 19. st., odlikuju se – nazovimo ih tako – svojevrsnim „balkanskim osobinama“ što znači: položaj u odnosu na one koji ili žele obnoviti Rim ili se okoristiti drugim životnim prednostima (Apeninski poluotok između Germana, u tome i Austrijanaca, Romana, u to ne Francuza i Španjolaca, Bizanta i Arapa).

II. Za ovaj je prostor često bila važna sigurnost u odnosu na istok: poluotok je na graničnom položaju prema Osmanlijama, koji nisu i pomorski narod i ne mogu biti opasnost za talijanske zemlje putem mora.

III. Osim u slučaju Austrije istok nema onu vrstu snage koja je za osvajanje poluotoka potrebna, ostali su sudionici na istoku podvrgnuti, dok glavni arapski udar prema Europi ide preko Gibraltara, a ne preko talijanskih zemalja.

1 – a) **Središnji smještaj i položaj na Sredozemlju.** Taj poluotok ima izuzetno povoljan makroregionalni smještaj/položaj na Sredozemlju, upravo u njegovom središtu na podjednako udaljenosti od Gibraltarskih vrata (a) i Pravog Levanta i istoka Crnog mora, b)

– b) Međutim, problem (za vrijeme antičkog Rima) predstavlja jedna druga središnjost – to je Kartaga, jer samo ona zbog položaja ima uvjeta da vojnički i politički ospori Rim i nastavi koristiti prednosti središnje lokacije. Značenije središnjosti poluotoka (i Italije) je očito, ali ono dolazi do izražaja samo u određenim povijesnim prilikama, sve ostalo su tlapnje (fašistička Italija koja je htjela biti glavni čimbenik na Sredozemlju na osnovici svog središnjeg položaja)

2 – **Povoljnu zaštićenost Apeninskog poluotoka** prema sjeveru (Prusija) čine, ne samo Alpe, nego i druge državnosti (Švicarska). Iako Alpe nisu mogle spriječiti da germanski Lombardi u 6. st. osnuju kraljevstvo koje je obuhvaćalo najveći dio Italije – zaštitnička uloga Alpa ipak se ne može zanemariti. Osim toga, za eventualnu prusku ekspanziju južni pravac ne dolazi u obzir i zato jer Alpe nisu privlačni i dovoljno veliki životni prostor, a osim toga, njihove su agrarne/prehrambene mogućnosti male, što ne izaziva interes.

3 – Ali, **blisko susjedstvo Austrije** očito je za Italiju nepovoljno zbog trgovačke konkurencije na sjevernu Jadranu i ambicija Austrije prema Lombardiji.

4 – **Povoljan položaj Italije u odnosu na duboku uvučenost Jadrana** u europsko kopno, što znači znatnu približenost jednom od najvažnijih životnih žarišta Europe (Mitteleuropa). Važno je pri tome uočiti da su i Venecija i Trst povoljno izloženi Sueskom prokopu. (baš kao što je Genova povoljno izložena Gibraltarskim vratima)

5 – (a) – **povoljni položaj Apeninskog poluotoka** ogleda se i u zaštićenosti, i od svakog osvajača s istoka koji je

– b) osvajalački, prvenstveno orijentiran putem mora (Jadransko i Jonsko more). Za razliku, od potencijalne maritimne sastavnice, Osmanlije se ne koriste tom inačicom, iako more za osvajanje pruža daleko veće mogućnosti. Otrantska vrata ne bi smjela biti ozbiljnija zapreka za pristup talijanskom jugu, čime se odmah stupa na talijansko tlo, dok prodor preko Balkanskog poluotoka zahtijeva da se najprije savlada i pacificira taj prostor, a tek onda se otvara put Italiji.

6 – **Prednosti u odnosu na suprotnu obalu.** Za svaku adekvatnu moć lociranu na Apeninskom poluotoku veliku ofenzivnu prednost čine blizina i izduženost nasuprotne jadranske obale, što olakšava pristup na „drugu obalu“ u okviru teze da svaka odgovarajući i dovoljna moć s jedne strane teži uspostavljanju na drugoj obali (Grci na oblama Male Azije, Švedani na nasuprotnoj obali Baltika, itd.)

7 – **Posejdonov trozub, ili romanska geopolitička klijesta.** Logično je da svako dovoljno snažno središte moći na Apeninskom poluotoku teži širenju na suprotne obale. Pogodnosti su pri tome

razumljive: 1) postoji teritorijalni/kopneni kontinuitet na sjeveru, 2) relativno uski tjesnac na jugu i 3) široko pročelje u središtu. Uspostavljanje mletačkog posjeda između uključno Istre i Albanije jasni je izraz osvajalačkih težnji u okviru spomenutih geopolitičkih kliješta.

8 – **Za političko-teritorijalnu ekspanziju iz Italije** povoljna je blizina libijske obale (c), ali još više činjenica da je to geopolitički „prazan“ prostor između francuskih interesa na zapadu (Magreb) i britanskih na istoku (Egipat)

9 – **Nepovoljni položaj sjeverne Italije u doba hladnog rata**, zbog relativne blizine i izloženosti važnom vojnom-operacijskom pravcu između Mađarske i Francuske. Ali, treba naglasiti da nakon hladnog rata Italija više nema geostrateških problema u svezi s položajnošću.

10 – **Kontrola pomorskih prolaza**. Posebna geostrateška vrijednost Italije u okviru hladnog rata leži u činjenici geostrateške kontrole Sicilskog prolaza (1) i Otrantskih vrata (2), čemu pridone još i otočići u samim vratima – Panteleria, Linosa, Lampedusa (3). Ako se tome doda još i Malta, valja zaključiti da Sicilska vrata mogu doista biti djelotvorno zatvorena.

11 – Povoljna lokacija Italije (jug), za prihvat cjevovoda (bilo iz Rusije, Turske (azijski Balkan), i to posredstvom Grčke, i Albanije, čije zaleđe čine Makedonija i Bugarska).

12 – Za Apeninski poluotok bila je povoljna osobina da glavnina arapskog udara u ranom srednjem vijeku nije išla i iz područja stare Kartage preko sicilskog mosta na jug Italije, što je u svakom slučaju najpovoljnije, nego preko Pirinejskog poluotoka.